

УДК 378.091.39 [37.015.31:316.624] – 053.6
DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.1256671>

ІННА ГОРДЕЄВА

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2389-0889>

(Мінськ)

МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

У статті розкриваються умови та особливості реалізації методу проектів в процесі підготовки студентів до профілактики протиправної поведінки підлітків. Розглянуто поняття «готовність майбутнього вчителя до профілактики протиправної поведінки підлітків», виділені його структурні компоненти. Представлений практичний досвід реалізації соціально-значущого проекту «Майбутнє починається сьогодні!».

Ключові слова: *готовність, профілактика, протиправна поведінка, підліток, метод проектів, соціальне проектування.*

Постановка проблеми. Актуальність проблеми формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до профілактики протиправної поведінки підлітків не викликає сумніву. Різні форми залежності, саморуйнівна поведінка учнів, часто передують їх протиправним діям, негативно позначаються на здоров'ї. У зв'язку з цим, саме профілактична діяльність вчителя фізичної культури, спрямована на збереження, зміцнення психічного, морального та фізичного здоров'я учнів, має великий потенціал у попередженні подібних відхилень у поведінці підлітків. Це обумовлює необхідність організації цілеспрямованої підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до профілактики протиправної поведінки підлітків ще в період навчання в установі вищої педагогічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до профілактики протиправної поведінки учнів присвячений ряд досліджень. В роботах Т.К. Болєєва, О.І. Істрофілової, Г.А. Магомєдова, О.А. Разживіна та ін. відображена проблема формування готовності майбутнього вчителя до профілактики різних форм девіантної поведінки підлітків. Вченими Н.Г. Зінчук, Г.Д. Серовою, О.М. Фомічевою розкриті теоретико-методичні основи процесу підготовки студентів - майбутніх вчителів фізичної культури - до профілактично-виховної роботи. Проблема профілактики протиправної поведінки підлітків засобами фізичної культури і спорту досліджується в роботах С.В. Галіцина, М.А. Гнезділова, М.М. Міннегалієва, Д.Ф. Петрусевіча, Г.О. Селіванова, С.О. Соколова та ін.

Мета статті: розкрити умови і особливості реалізації методу проектів в процесі підготовки студентів – майбутніх вчителів фізичної культури – до профілактики протиправної поведінки підлітків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз досліджень дозволив нам визначити сутність готовності майбутнього вчителя фізичної культури до профілактики протиправної поведінки підлітків та її структуру. Готовність майбутнього вчителя фізичної культури до профілактики протиправної поведінки підлітків розглядається нами як інтегративне особистісне утворення, що проявляється в стійкій мотивації надати підтримку підлітку в подоланні протиправної поведінки; сформовану систему знань і уявлень про зміст і технології педагогічної профілактики; досвід реалізації потенціалу засобів фізичної культури і спорту в профілактичній діяльності. В структурі готовності ми виділяємо наступні компоненти:

- мотиваційно-ціннісний* – ціннісні орієнтації, потреби і мотиви до здійснення профілактичної діяльності;
- когнітивний* – система знань і уявлень про специфіку застосування засобів фізичної культури і спорту, сучасних технологій в педагогічній профілактиці;

діяльнісно-рефлексивний компонент – володіння способами і прийомами профілактичної роботи, необхідними вміннями та навичками.

Підготовка майбутнього вчителя до профілактики протиправної поведінки підлітків передбачає вирішення наступних завдань: формування моральних цінностей як норм власної по-

ведінки, особистісних якостей, мотивів діяльності; засвоєння системи знань в області педагогічної профілактики; набуття практичного досвіду профілактичної роботи.

Вирішення зазначених завдань вимагає пошуку ефективних методів і засобів навчання. На думку дослідників (А.О. Вербицький, В.С. Володіна, О.В. Зарукіна та ін.), великим потенціалом володіють активні методи навчання, оскільки створюють необхідні умови для усвідомленого включення студентів в процес навчання, накопичення досвіду практичної діяльності. Серед них можна виділити кейс-стаді, тренінги, рольові та ділові ігри, проекти. Розглянемо докладніше метод проектів як один з найбільш перспективних методів у професійній підготовці майбутнього педагога.

Поняття «метод проектів» визначається по-різному. Його розуміють як засіб формування комунікативної, іншомовної, мовної компетентності майбутніх фахівців, педагогів (Г.А. Забеліна, Л.В. Голікова, В.В. Черних); як спосіб розвитку самостійності студентів (Н.К. Сімбулетова). З точки зору Є.С. Полат, метод проектів являє спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технологію), яка повинна завершитися цілком реальним, відчутним практичним результатом, оформленим тим або іншим чином [4].

При розгляді поняття «метод проектів» важливо також простежити його взаємозв'язок з такими категоріями як «проект» і «проектна діяльність». Під проектом розуміється задум чогось, а проектна діяльність - це діяльність, спрямована на реалізацію даного задуму [5].

В процесі роботи над проектом необхідно враховувати, що взаємодія викладача і студентів вибудовується на суб'єкт-суб'єктному рівні [3]. Це спочатку передбачає зміщення акцентів в системі викладач-студент. Викладач стає модератором освітнього процесу: консулює, коригує і удосконалює проектний матеріал. Студент, в свою чергу, активним його учасником. Однак успішність реалізації проекту залежить в рівній мірі і від викладача, і від студентів.

У разі, коли результат проектної діяльності студентів може бути застосовний в реальній практичній діяльності і спрямований на досягнення соціально значущої мети, проект називають практико-орієнтованим, тобто соціальним. Основна відмінність соціального проекту полягає в його спрямованості не тільки на об'єкт проектування, а й на суб'єкти, і на сам процес. Даний тип проекту передбачає вирішення соціально важливих проблем педагогічними засобами. Застосування в процесі підготовки студентів такого типу проектів передбачає чітко продуману його структуру, скоординовані дії всіх учасників, конкретні висновки і практичний, «відчутний» результат [1, 2, 6].

В умовах установи вищої освіти метод соціального проектування часто застосовується в процесі організації науково-дослідної роботи студентів, яка є невід'ємним компонентом освітнього процесу.

В процесі нашого дослідження нами був розроблений і впроваджений в практику соціальний проект «Майбутнє починається сьогодні!». Проект являє собою цикл занять для учнів підліткового віку, так як саме в підлітковому віці спостерігається сплеск різних форм поведінки, що відхиляється (залежне, агресивне, саморуйнівне), які в наслідку можуть трансформуватися в протиправні дії. Своєчасна профілактична робота з даною віковою категорією учнів дозволяє уникнути ряду негативних наслідків.

Як показав досвід нашого дослідження, застосування методу проектів в процесі формування готовності майбутнього вчителя до профілактики протиправної поведінки підлітків вимагає створення педагогічних умов, серед яких: вмотивованість, свідомість і активність студентів у розробці та реалізації проекту; опертя на самостійну діяльність студентів; суб'єкт-суб'єктні відносини викладача і учасників проекту.

Нами був розроблений і апробований алгоритм створення соціального проекту. Алгоритм розробки і реалізації соціального проекту співвідноситься з етапами формування готовності майбутнього вчителя до профілактичної діяльності та включає підготовчий, основний і заключний етапи.

На підготовчому етапі студенти засвоюють необхідні теоретичні знання про особливості розробки соціального проекту, визначають його цілі і завдання, складають план проекту, прогнозують його результати.

Наступним кроком на цьому етапі є обґрунтування актуальності теми соціального проекту. З цією метою студенти вивчають різні аспекти проблеми поширення в підлітковому середовищі різних форм залежного, агресивного, протиправної поведінки; здійснюють самостійний пошук статистичних даних про правопорушення і злочини неповнолітніх; аналізують характер скоєних підлітками правопорушень, їх причини та фактори. Підготовка проекту вимагає від сту-

дентів інтеграції знань з різних предметних областей, викликає потребу в освоєнні додаткових знань про сутність педагогічної профілактики, її нормативно-правове забезпечення, про методи і технології, які можуть застосовуватися в роботі з підлітками. Все це сприяє розвитку когнітивної складової готовності до профілактики. В процесі такої роботи у майбутніх вчителів формується більш усвідомлене і відповідальне ставлення до оволодіння основами профілактичної діяльності, визначається перспектива практичної і соціальної користі проекту, що розробляється.

На підготовчому етапі також визначається задум (ідея) проекту. Вибір головної ідеї проекту «Майбутнє починається сьогодні!» безпосередньо пов'язаний зі специфікою професійної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури. Тому головна ідея проекту полягає у формуванні ціннісного ставлення підлітків до власного здоров'я, здоров'я оточуючих, потреби в здоровому способі життя, як основного фактора протистояння негативним соціальним явищам (алкоголізм, наркоманія і т.д.). Виділення головної ідеї проекту дозволяє майбутнім вчителям побачити тісний взаємозв'язок профілактичної роботи з діяльністю вчителя фізичної культури і вирішити одну з важливих завдань – підвищити мотивацію студентів до використання потенціалу засобів фізичної культури і спорту в профілактичних цілях, усвідомлення особистісної та соціальної значущості профілактичної роботи.

Важливим моментом в роботі над проектом є розробка тематики занять з підлітками. У нашому проекті увага акцентувалася на таких актуальних питаннях, як профілактика правопорушень, залежної поведінки (наркотична, комп'ютерна, ігрова залежність і т.д.), саморуйнівного (екстремальні захоплення і т.д.); агресивної (моббінг, булінг і т.д.) поведінки. Потім спільно з викладачем студенти включалися в обговорення форм проведення занять, розробку їх змісту та вибір методів.

Основний етап передбачає безпосередню реалізацію проекту в практику. Студенти набувають практичний досвід проведення занять профілактичної спрямованості, досвід взаємодії з різними категоріями учнів.

Реалізація проекту вимагає від майбутніх вчителів, перш за все, застосування комплексу комунікативних умінь і навичок, прояву професійних і особистісних якостей, креативності у вирішенні проблемних ситуацій, самостійного прийняття рішень, вибору найбільш продуктивних способів поведінки. Безпосереднє спілкування з підлітками дозволяє майбутнім вчителям краще зрозуміти почуття і переживання учнів, усвідомити їхні потреби, актуальні проблеми, з якими вони стикаються в школі і в житті. Це мотивує студентів до надання педагогічної підтримки підліткам, допомоги у вирішенні складних ситуацій.

Велика увага на основному етапі приділяється розвитку рефлексивних умінь майбутніх учителів. Рефлексивний аналіз дозволяє визначити відповідність змісту заняття обраної теми, ступінь реалізації мети і завдань, мотиваційний настрій учнів на виконання вправ і завдань. Самоаналіз власної діяльності мотивує студентів на подальший саморозвиток, самовдосконалення, викликає бажання провести наступне заняття максимально ефективно, не допускаючи попередніх помилок.

Таким чином, на даному етапі активно формується діяльнісно-рефлексивний компонент готовності майбутнього вчителя до профілактики протиправної поведінки учнів, триває розвиток мотиваційно-ціннісного та когнітивного компонентів.

Заключний етап передбачає, перш за все, уявлення студентами результатів проекту – продукту проектної діяльності в різних формах: звіті, презентації, моделі, есе і т.д.

Однією з добре зарекомендованих себе форм представлення результатів проекту є портфоліо студента. Портфоліо самостійно оформлюється студентом і включає в себе зібрану інформацію з проблеми, опис структурних елементів проекту (мета, завдання, план виконання і т.д.), діагностичний інструментарій, плани-конспекти занять, мультимедійні презентації, самоаналіз своєї діяльності в проекті. Портфоліо - це результат, який може знайти практичне застосування в ході педагогічної практики студентів, а також у майбутній професійній діяльності в профілактичній роботі вчителя фізичної культури.

Завершується проект рефлексивним аналізом проектної діяльності. Студенти спільно з викладачем оцінюють результати групової та індивідуальної роботи, обговорюють ступінь досягнення поставленої мети та вирішення завдань проекту, виявляють позитивні і негативні сторони проектної діяльності.

Таким чином, алгоритм роботи над соціальним проектом сприяє розвитку в рівній мірі всіх структурних компонентів готовності майбутнього вчителя фізичної культури до профілактики. Однак розвиток компонентів на кожному з етапів відбувається нерівномірно. Зіставлення етапів проектної роботи з розвитком компонентів готовності представлено в Таблиці 1.

Таблиця 1.

Зіставлення етапів проектної роботи і розвитку компонентів готовності майбутнього вчителя фізичної культури до профілактичної діяльності

Етапи проектної роботи	Компонент готовності
Підготовчий	Переважає формування мотиваційно-ціннісної та когнітивної складових готовності. Студенти засвоюють теоретичні знання; виникає задум проекту, йде збір інформації про проблему, здійснюється розробка тематики і змісту занять з підлітками.
Основний	Формується діяльнісно-рефлексивний компонент готовності. Студенти в ході проведення занять опановують комплекс умінь і навичок (комунікативних, організаційних, конструктивних, діагностичних і ін.). Триває формування когнітивної та мотиваційно-ціннісної складових.
Заключний	Розвиток діяльнісно-рефлексивного компоненту. Здійснюється рефлексивний аналіз роботи над проектом, збирається і представляється до захисту портфоліо.

Висновки. Таким чином, проведена нами експериментальна робота дозволяє виділити переваги використання методу проектів в процесі підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до профілактичної роботи. По-перше, метод проектів має високий мотиваційний потенціал. Залучення студентів до соціально-значущої діяльності сприяє формуванню пізнавального інтересу до вирішення профілактичних завдань, прагнення до надання допомоги і підтримки підлітку в подоланні протиправної поведінки, мотивів досягнення успіху і самореалізації в профілактичній діяльності.

По-друге, робота над проектом дозволяє актуалізувати вже наявні знання студентів з різних предметних областей (педагогіки, психології, права), а також активізує студентів до самостійного їх поповнення.

По-третє, метод проектів дозволяє створювати умови для навчання студентів в практиці, «занурення» майбутніх вчителів фізичної культури в професію. Це сприяє більш глибокому вивченню сутності профілактичної роботи, розуміння її значущості, придбання практичного досвіду організації та проведення занять з різними категоріями учнів.

По-четверте, робота над проектом розвиває професійно значущі особистісні якості майбутніх вчителів, необхідні для організації профілактики протиправної поведінки підлітків: емпатія, толерантність, тактовність, доброзичливість, терпіння, чуйність, ініціативність, самостійність. Розвиває здатність творчо і креативно підходити до вирішення проблем подолання відхилень в поведінці учнів.

Аналіз результатів застосування методу проектів на практиці показує, що метод проектів надає нові можливості вирішення завдань, пов'язаних з формуванням готовності студентів до профілактичної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Еремина Л. И. Социальное проектирование в профессиональной подготовке студентов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <file:///D:/Downloads/sotsialnoe-proektirovanie-v-professionalnoy-podgotovke-studentov.pdf>.
- 2 Жиркова Ж. С. Основы педагогического проектирования [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://monographies.ru/ru/book/section?id=7441>.

- 3 Забелина Г. А. Метод проектов в системе высшего профессионального образования : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Г. А. Забелина. – Москва, 2009 – 27 с.
- 4 Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / [Полат Е. С., Бухаркина М. Ю., Моисеева М. В., Петрова А. Е.]. – М., 2004 – 103 с.
- 5 Сазанова А. В. Генезис и сущность понятия «проектная деятельность» // Психология, социология и педагогика. - 2012. - № 6 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psychology.snauka.ru/2012/06/673>
- 6 Халилов С. Р. Педагогические условия реализации метода проектов в профессиональной подготовке будущего педагога : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / С. Р. Халилов. – Карачаевск, 2011 – 29 с.

REFERENCES

1. Eremina L. I. Socialnoe proektirovanie v profesionalnoj podgotovke studentov [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: file: // D: /Downloads/sotsialnoe-proektirovanie-v-professionalnoy-podgotovke-studentov.pdf.
2. Zhirkova Zh. S. Osnovy pedagogicheskogo proektirovaniya [Elektronnyi resurs]. - Rezhym dostupu: <https://monographies.ru/ru/book/section?id=7441>.
3. Zabelina G. A. Metod proektov v sisteme vysshego obrazovaniya: avtoref. dis. ... kand. ped. nauk: spec. 13.00.01 «Obscha pedagogika, istoria pedagogiki i obrazovaniya» / G. A. Zabelina. - Moskva, 2009 - 27 s.
4. Novye pedagogicheskie i informacionnye tehnologii v sisteme obrazovaniya / [Polat E. S., Bukharkina M. Yu., Moiseeva M. V., Petrova A. E.]. - M., 2004 - 103 s.
5. Sazanova A. V. Genezis i sysnost ponatia «proektnyaa deatelnost» // Psihologia, sociologia i pedagogika. 2012. № 6 [Elektronnyi resurs]. - Rezhym dostupu: <http://psychology.snauka.ru/2012/06/673>
6. Khalilov S. R. Pedagogicheskie yslovia realizacii metoda proektov v professionalnoi podgotovke by-dyschego pedagoga : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk: spec. 13.00.08 «Teoria i metodika profession-alnogo obrazovaniya» / S. R. Khalilov. - Karachaevsk, 2011 - 29 s.

INNA HARDZEYEVA

THE METHOD OF PROJECT AS A MEANS OF FORMING THE READINESS OF A FUTURE TEACHER OF PHYSICAL CULTURE TO PREVENTION OF ADOLESCENTS ILLEGAL BEHAVIOR

In the article the concept «readiness of the future teacher of physical culture to prevent the illegal behavior of adolescents» is considered, its structural components (motivational-value, cognitive, activity-reflective) are identified.

Preparing students for preventive work involves solving the following problems: the formation of moral values as norms of one's own behavior, personal qualities, motives of activity; assimilation of the system of knowledge in the field of pedagogical prevention; acquiring of practical experience of preventive work. The solution of these problems requires the search for effective methods and means of training.

One of the most promising methods of professional training of the future teacher for preventive work is the method of projects. The application of the project method in the process of forming the future teacher's readiness for the prevention of illegal behavior of adolescents requires the creation of pedagogical conditions, among which are the motivation, consciousness and activity of students in the development and implementation of the project; reliance on independent activity of students; Subject-subject relations of the teacher and participants of the project.

One of the most promising methods of professional training of the future teacher for preventive work is the method of projects. The application of the project method in the process of forming the future teacher's readiness for the prevention of unlawful behavior of adolescents requires the creation of pedagogical conditions, among which: the motivation, consciousness

and activity of students in the development and implementation of the project; reliance on independent activity of students; subject-subject relations of the teacher and participants of the project.

The article presents practical experience of implementing a socially significant project «The Future Begins Today!». The algorithm for the development and implementation of a social project is related to the stages of forming the future teacher's readiness for preventive activities and includes the preparatory, main and final stages. The algorithm of work on a social project encourage the development of equally all structural components of the readiness of the future teacher of physical culture for prevention.

The result of our experimental work made it possible to reveal the advantages of using the project method in the process of preparing future physical education teachers for preventive work: high motivational potential, actualization and integration of knowledge from various subject areas, "involvement" of students in professional activities, development of professionally significant personal qualities of future teachers.

Key words: *readiness, prevention, illegal behavior, adolescent, project method, social design.*

Одержано 24.01.2018р.